

DEĞİŞENİN İÇİNDEKİ DEĞİŞMEZ

Noyan Özatik

■ Seninle bir gün karşılaşacağım, böyle dostça, yüz yüze oturup sohbet edeceğim hiç aklıma gelmemişti. Hayalimde canlanan görüntünün aksine, günümüzün şık ve ütülü kıyafetleri üzerinde, benimle karşılıklı çay içiyor olman başlangıçta tuhaf gelmişti. Kucağında yıllanmış bir ut, bana bir şeyler dinletecektin. Birden şu sözcükler dilimden döküldü:

“Seni böyle düşünmemiştim... Değişmiş, tıpkı bizlere benzemişsin, kıyafetinden sarkan aynalar bile şu bilekliğin dışında görünmez olmuş, kalmamış.” dedim.

Şaşırmışçasına güldün ve cevap verdin:

“Hâlbuki dünyada her şey değişim içinde, değil mi? Sen yine de değişir olanın içinde saklı, değişmez olana bak...”

Düşün bir, insanoğlu çok güçsüzdü. Soğuktan kendini korumak için ateşi buldu, odun yaktı. Sonra yeri kazdı, fosillere ulaştı onlarla ısındı. Şimdilerde güneşten veya rüzgârdan kazandığı enerjiyi kullanıyor. Araçları değişti belki ama dikkat et, insanın üşümesi de ısınma ihtiyacı da hiç değişmedi.

İnsan çıplaktı, üstüne bitkilerden ve hayvan postlarından giysiler yaptı. Zamanla koyunlardan yün, bitkilerden pamuk devşirdi kumaş imal etti, terzilik öğrendi. Günümüzde konfeksiyon ile kıyafetlerini seri üreten insan, adına moda dediği bir sektör yarattı, değişmez olan ne malzeme ne de renk bıraktı. Giydikleri değişti ancak dikkat et, örtünme ihtiyacı hiç değişmedi.

İnsan açtı, topladı ve tüketti, avlandı ve tüketti... Sonra tarımı, bitki ve hayvanları yaşadığı coğrafyaya göre işlemeyi ve ona göre beslenmeyi öğrendi. Günümüzde insan, yediklerini yemediklerinden veya yediği mekânları ötekilerden ayırt ederek sağlık veya statü peşine düştü.

Yedikleri değişti ancak dikkat et, beslenme ihtiyacı hiç değişmedi.

Sonra bakışlarını gözlerime kilitledin ve sözlerini sürdürdün:

“Bunlarla beraber insanın içindeki sahip olma hırısı değişmedi. Mal ve insana karşı veya mala dönüşen insana karşı hükmetme arzusu... Haset, kıskançlık, üstün olma, acı çektirme tutkusu... Ayrıca sevmek, âşık olmak da değişmedi... Merhamet, düşeni kaldırma, paylaşma, yetimin başını okşama hep var olmaya devam etti.

Bundan ötürüdür, sana senin huylarını anlattığı içindir asırlar öncesinde yazdıklarımızın eskimemesi, diri kalması... Değişmiş görünürüz ama ben aynıyım, sen aynısın...”.

Sonra seni engellemeden önce yaptığın işe devam etmeye koyuldun. Udu sapındaki burguları hareket ettirmeye, telleri gevşetmeye ve germeye başladın. Yüzünde olgun bir ciddiyet, gözlerin boşlukta kaybolmuş, bütün varlığın kulaklarındaydı âdetâ. Memnun bir ifadeyle sonunda mızrabını tellere vurdun. Telin titremesinden ortaya çıkan ses, maun ağacından yapılan gövde içine sıkışıyor, sedaya dönüşüyor, sonrasında ise kulağıma erişiyordu, ben de onu işitiyordum. Bu tek bir ses bile gönül telimde bulduğu karşılıkla bana bedii bir haz yaşatıyordu. Bu seda birazdan, başkalarıyla birleşti, Hicaz nağmeleri, İsfahan’a temas ederek bizi Uşşak yani âşıklar makamına kadar sürükledi. Gönlümüzün perdelerini aralamakla başlayan bu seyahat, ruhaniyetimi basamaklarla yükseltti, bir süre sonra meyanda ıstırap taşıyan bir coşkuya dönüştü, isyan edercesine kıvranan nağmeler sakinleşti ve iç huzurunu tesis etmiş, aradığı hâle erişmiş bir hâletiruhiye ile karar sesine doğru inici bir seyir gösterdi, sona erdi.

Sonra sessizlik...

Bu sükûn hâlini bozacak bir söz söylemeye cesaret edemesem de bir süre sonra merakım galip geldi ve icradan önce yaptığın hazırlığı sordum. “Akort” cevabını verdin.

Akort, hangi sazda olursa olsun, bir telin öteki tel ve tellerle uyumlu hâle gelmesiydi. Arzu edilen bütün tellerin tek bir tele uyum göstermesiydi yahut evrensel olduğu kabul edilen bir sese göre hepsinin ayarlanmasıydı. Bu uyum olmadan ahenk olmaz, musiki yapılmaz, düzen kurulmazdı. Hele birden fazla kişi icrada bulunacaksa, akortların tutmadığı bir zamanda ancak gürültüden ve karmaşadan söz etmek mümkün olurdu. Bu nedenle bir eseri sergileyecek topluluklardan bahsediyorsak başlarındaki kişi onları hazırlar, mutlaka mihenk alacakları sesi verir ve müzisyenlerin akortlarının uygunluğunu denetlerdi.

“Dikkat et!” dedin, “Akort aslında bir ilişkiye işaret etmektedir. Telin telle, müzisyenin müzisyenle ve topluluğun toplumla ilişkisi ancak tellerin düzgün seslere çekilmesiyle mümkün olur. Bununla birlikte, üstatlar buyurdular ki perdelerden bahsedeceksek her sesin karakterini öteki seslere

göre belirlediğinin göz ardı edilmemesini öğütlediler. Az önce zihninden gönül teli kavramını geçirdiğini fark ettim. Aslında gerek müzikal icralarda gerekse toplum içinde insanlar arasında aradığımız her zaman gönül akordu olmuştur. Bu hâl zuhur etmeden, insanlar arasında uyum ortaya çıkmayacağı gibi, toplumsal ahenkten de söz edilemez. Uyum dediğimizde bir bütünü parçaları arasında uygunluk arıyoruz. Ahenk ise, adalet yani yasa üzerine kurulu bir toplumda, her cüzün bütün içinde sahip olacağı yere uygun hâle gelme gayreti göstermesiyle ortaya çıkacaktır.”

Demek istediğini anlamıştım. Her ne kadar katılmasam da açıklayıcı olmak için araya girdim:

“Anladığım kadarıyla musikin ve sanatın insanı önce kendisiyle, yakın çevresindeki insanlarla, sonra toplumla, sonunda da kâinatla uyumlu hâle getirdiğini bu uyumun düzen fikrini beslediğini söylüyorsun, değil mi?” Memnun bir şekilde beni onayladı.

Genç bir şair olarak seninle aynı fikirde olamayacağımı, sanatçının uyumlu ve huzurlu olmak gibi bir hürriyetinin olmadığını, sanatın, insanı özgürleştirmek için toplumun bütün o köhneleşmiş değer yargılarına meydan okumanın bir yolu olduğunu anlattım. Sanat dediğin şey, kıymetini bir başkaldırı aracı olarak kazanırdı elbet.

Beni dinledin ve “haklısın”, dedin. “Sanat öyledir, toplumda açları doyuracak, düşeni kaldıracak, yaraları saracak vicdan, sanat ve sanatçı eliyle sağlanır. Ama biz sanat yapmıyoruz, sanatçı da değiliz. Aynı araçları kullanırız, doğrudur. Muradımız ise çok farklıdır.”

“Sanatçı dediğin, bakışlarını çevresinde gezdirir, sağa – sola, öne- arkaya, aşağı ve yukarı yani altı yöne bakar ve bütün duyularını bu yolda seferber eder, gördükleri, okudukları ve işittikleriyle bu dünya hakkında bilgi devşirir. Edindiği fikirleri hissiyatında mayalar, hasılasını bu dünyanın göz kulak ve idrakleri önünde sergiler. Müşterisi insandır, toplumdur, alıcısı söylediklerinden hoşlanır veya rahatsız olur. Biz bakışlarımızı etrafımızda gezdirmeyiz, sağa- sola değil, kalbimize, kalbin içindeki gönlümüze yöneltiriz. Bizim müşterimiz olarak kabul ettiklerimiz ise bu dünyanın gezginleri değildir. Onların gölgeleri yoktur, bu âlemde değillerdir, maddi varlığımızın etrafında dolaşan kulaklar, müşterimiz değillerdir. Bu dünyadaki dostlarımızdan uzak olduğumuzu sanmayın. Şunu biliriz ki her şey paylaşmakla artar, eksikliğinden azat olur, bütün hâline gelir. Dolayısıyla sevilenleri dostlarla birlikte anarız, muhabbetin kıvılcımını beraber ateşleriz. Çünkü biliriz ki toplulukta rahmet vardır.”

“Bu şekilde ama ilerleme sağlanmaz...” diyerek itiraz ettim.

“Haklısın” dedi ve devam etti: “İlerleme olması için çatışmanın ve rekabetin varlığı gerekli değil mi? Orkestrada arkada çalan daha çok çalışacak ki, öndekinin yerini alsın, öteki ardındakinin nefesini ensesinde hissedecek ki, gayretini yitirmesin, yerini korusun. Filozof ustasına meydan okuyacak,

şair üstadını aşacak ki var olsun, âlemde isim bıraksın. Halef selefini mağlup edecek ve bu, insanlığı ilerletecek değil mi? Biliyorsun o adamı, bir ölçü içinde o kadar çok notaya bastı ki hisleri için yer bırakmadı. Emin ol ki o da senin gibi ilerlemeci, akıl sahibi yani rasyonel bir insandı. Bütün akıllılar gibi maişetini artırdı ve toplumda itibar gördü. Onu yüceltecek sıfatlar aradılar; ‘Şeytanın Kemancısı’, ‘Şeytanın Klarnetçisi’, ‘Şeytanın Gitarcısı’ dediler. Bütün kazancına rağmen yerini müflisler arasında buldu. Başka biri daha var, bırak akıllı görünmeyi- ki kazanç peşinde değilse delidir mutlaka- bilgisini gönlü cilalamaktan ibaret saydı da oradan yansıyan hissini kaynağını hocasının gölgesinde buldu. Hayatı boyunca öndekilerin ayak izini takip etti, ölü bedenini dirilişini vefada buldu.”

Güldün ve devam ettin... “Şimdi sanıyorsun ki sana bu iyidir, bu kötü diyeceğim. Dünya senin dediğin gibi çekişme ve çatışma üzerine kuruludur. Bunları bir kenara bırakırsan dünyayı ayakta tutan direkler çöküverir. O zaman bu âlemde volta atmanın sırrını gözden kaçırsın, kazancını yitiririz. Bununla birlikte, yaptıklarımızı bundan ibaret kabul edersek, yine bir şeyleri eksik yapmış oluruz. ‘Şu karşiki dağlar, meşeler ve bağlar’ bu dünyanın gerçeklikleridir. Onları görmezden gelemezsin. Hani, “Ben buradan gitmeye geldim” diyorum ya... Ötesine geç diyorum, burada kalma. ‘Sen seni bil sen seni’ derken bunları aşır en kıymetli olanı talep et, kendin hakkında bilginin peşine düş, demiştin. O zaman benim gibi hamlığını bilir, pişmeye talip olur, belki yanarsın. O zaman bu iki dünyayı bardağın içindeki su ve zeytinyağı gibi sinende beraber taşırsın ve denizlerin kavuştuğu yer sen olur, birbirine karıştırmazsın.”

Önce sanatın bir mücadele alanı olduğunu hiçe saymıştın, şimdiyse çatışmak ve uyumlu olmanın birbirinin varoluş şartı olduğunu demeye varıyordun. Bu karışıklığı aşmak için tebessüm ettin ve adalet, iyilik yücelik gibi umdelerin gerçekleşmesi için verilen mücadeleyi boşa bir çaba olarak görmediğini belirttin. Bununla birlikte bir çocuğu örnek verdin. Bebek annesinden ayrılınca önce kulak kesilir. Dinler, izler, algılar. Sonra dile gelir, adım atar, taklit eder. Sonra ergenlik dönemini yaşar. Çatışır, sorgular, yargılar. Çoğu zaman bunu aşar, kabullenir, üzerine bir olgunluk gelir. Farkındayım, çevrende sanatı bu ergenlik evresinden ibaret sanan çok insan var. Bense olgunlaşmanın bu aşamasına şu adı veriyorum: Sanatçının ergenliği... Bu hâli aşabilirsen, o zaman seninle daha ilerisini konuşma şansımız olur.

İlerisinde ne olduğunu sordum. “Ben” dedin, “Senin canını acıtmak istesem, sen de benim canımı yakmak istersin. Bu herkesin vereceği doğal tepkidir. Beklentim, tabii olandan ayrılman, beşerî olana yönelmendir. Bu dünyanın kendisi ve bize sunduğu ilişkiler hakkında bunca kitap okumuşken, gözlem yapmışken, sohbet etmişken ve derin düşüncelere dalmışken her canlının vereceği karşılıklı bulunman doğru mu sence? Vicdan ile desteklenmeyen aklın, merhamet ile dengelenmeyen başarının, tevazu ile mayalanmamış ustalığın, birçok felakete gebe olduğunu zihninden çıkartmamalısın.”

“Hatırla... Bu iki tel sadece birbirine saygı duyarsa müzik yapabilir. Birisi taksim yapıyorsa ona dem tut ki bu maceranda seninle beraberiz, diyesin. Başkası bir şarkı mı söylüyor... Onunla söyle ki o da senin türküne eşlik etsin. Birlikte terennüm edin, belki toplumların ortak şarkıları olur yeniden. Seslerin birleştiği yerde ruhlar tek olur. Toplumlar sadece ortak çıkarlarını gerçekleştirmek isteyen bireyler toplamı değildir. Onları gerçekte bir arada tutan şey, birlikte hissetmektir. Şu sözümü hatırlar mısınız: Bir olalım, iri olalım, diri olalım... Gönül teli demiştin ya az önce, gönül akordu tutacak ki muhabbet hasıl olsun. Zamanınızın buna çok da izin vermediğinin farkındayım.”

Gününüzde hayat çok hızlı akıyor, özünüzle kurduğunuz bağ aşınıyor ve yalnız ruhlar olarak tek başınıza geziniyorsunuz. Şarkılarınız nağmelerimize sırtını dönmüş, süratli, kısa ve kalıcılığı olmayan, aynı ritimlerin üzerine inşa edilen kaba sözlerden ibaret hâle gelmiş. Lisanı kısırlaştıran, insanı bedene hapseden ve gücü sevgide değil, kavgada bulan, bu dövüşü ise herhangi bir mukaddes uğruna değil, sadece üstün olmak amacıyla hapseden bir hâle dönüşmüş. Bir alet icat etmişsiniz, ekranlarını birbirine bağlamışsınız ve dünyanın bütün bilgisini ulaşılabilir kılmışsınız hatta cebinize sığdırmışsınız. Sonra dedeniz bilgi ağacında ne yaptıysa aynısını tekrar ettiniz. Teknolojinin size verdiği bu imkânı bozulmamış, güdümlü olmayan, her birinizi ötekine eşit kılacak bir iletişim için kullanmak yerine yalan söylemenin yeni bir aracı hâline getirmişsiniz. Oysa şarkılarınız sizi kendi hakikatinizle buluşturuyor, hatırlamanız gerekeni anımsatıyordu. Makineleşmiş hayatınıza biraz büyü katma, tatlılaştırma vaadiyle soktuğunuz eğlenceler ise sizi öylesine yalnızlaştırdı ki tek başınalığı meziyet sandınız, eşinize çocuğunuza dahi katlanamaz oldunuz. Gözünüzü boyadılar sizin, şu aynaya biraz yakından bak, yüzündeki makyajı sil ve kendini gör. Sonra bir şarkı okudun udunla eşlik edip:

“Yalancıdır hep aynalar, gir kalbime gör kendini / Gerçek yüzün bir bende var, gir kalbime gör kendini.”

Okuduğun şarkıyı biliyordum, eşlik ettim. O armoni üzerine kurulu müzikler kadar zorlu ve teknik olarak kusursuzluk beklentisi yoktu zaten dilinden dökülen nağmelerin. Birbirinden ayrı melodiler terennüm ederek ulaşmıyorduk birlik hissine. Her perdede aynı şey hâline dönüşmüş, aynı frekansta birleşmiş, sanki aynı kişi olmuştuk. “İlk sevgide bakış gibi” derken aklıma bir şey geldi, tebessüm ettim. Anladın ve karşılık verdin. Bugünden sonra ne zaman bu şarkıyı işitsem emin ol ki melodileri beni yine bu mukaddes zamana götüreceksin, seni ve sohbetimizi yâd edecek özleyeceğim. O ana dönmek isteyeceğim.

Zamanın sonuna geldiğimizde seni bir daha göremeyeceğimin farkındaydım. Son bir merakımı gidermek istedim ve dilimden şu sözcükler döküldü:

“Seni ben öldün sanıyordum...”

Hiçbir şey söylemedin... Sustun... Sadece tebessüm ettin...